

THE PLACE OF THE FOUR - HAND ENSEMBLE PLAYING IN METHODOLOGIES FOR PRIMARY PIANO TRAINING

Denitsa M. Veselinska

South- West University “Neofit Rilski”- Blagoevgrad, Bulgaria, eo2@abv.bg

Abstract: Ensemble playing in four hands is one of the means widely represented in the various keyboarding methodologies. Furthermore, as a form for musicianship (music playing) it possesses communicative and aesthetic potential. Originating in distant times it's widely regarded and considered an attractive, enjoyable and convenient way to make music. Piano duet, distinguished as a full genre in 18- 19th century, is the only kind of ensemble where two different personalities play music at one instrument, accomplishing full unanimity in the reproduction of the correct artistic plan. There is a varied repertoire, which presents works at different degrees of complexity, not only having pedagogical focus, but also serving as concert performance.

The four- handed ensemble playing, which differs in nature from the solo piano playing, reveals the most favourable opportunities for comprehensive and wide acquaintance of the student with music literature. Joint implementation with the teacher introduces the inexpert beginner student in the world of polyphonic music, which helps their active participation in the process of their development, and in addition, it is a form of educational influence, which can cultivate valuable musical and personal qualities. It gives the opportunity for quick introduction with works from different styles, composers and periods. Authors such as Sorokina E. G., Gotlub A., Lubin E., Stoyanov A., Naneva G., describe and report the benefits of ensemble playing in four hands. This kind of music activity activates attention and imagination, arises interest, and helps for the development of musical abilities, auditory representations and the stimulation of creative fantasy.

This report is therefore a representation of various Bulgarian schools and aids which provides organized training (education) in four- hand ensemble playing. The analysis will trace: to what extent the topic of ensemble playing is represented in the different piano methods; who the authors that pay attention to this type of activity are; whether there exists a separate mechanism for piano duet teaching. The application of the results will make it easier for the pedagogical activity in mastering elementary piano skills with the students in the initial stage of piano training.

Keywords: ensemble playing, four hands, initial stage, methods, training

МЯСТОТО НА АНСАМБЛОВОТО СВИРЕНЕ НА ЧЕТИРИ РЪЦЕ В МЕТОДИКИТЕ ЗА НАЧАЛНО ОБУЧЕНИЕ ПО ПИАНО

Деница М. Веселинска

ЮЗУ „Неофит Рилски“ - гр. Благоевград, България, eo2@abv.bg

Резюме: Ансамбловото свирене на четири ръце е едно от средствата за начално обучение по пиано широко застъпено в различни клавирни методики. Освен това като форма за музициране притежава комуникативни и естетически възможности. Зародило се в далечни времена то е широко разглеждано и се смята за примамлив, приятен и удобен способ за музициране. Клавирният дует, обособил се пълноправен жанр в хода на 18- 19 век е единственият род ансамбъл, при който две различни индивидуалности музицират на един инструмент, постигайки пълно единомислие при възпроизвеждането на точния художествен замисъл. Налице е разнообразен репертоар съдържащ произведения с различна степен на сложност, както с педагогическа насоченост така и за концертно изпълнение.

Ансамбловото свирене на четири ръце, което по своята същност се отличава от соловото изпълнение, разкрива най- благоприятните възможности за всестранно и широко запознаване на учениците с музикалната литература. Съвместното изпълнение с учителя въвежда неопитния начинаещ ученик в света на многогласната музика, което спомага за активното му участие в процеса на собственото му развитие и е форма на възпитателно въздействие, която развива ценни музикални и същевременно личностни качества. То предоставя възможност за бързо запознаване с произведения от различни стилове, автори, епохи. Авторите като Е. Г. Сорокина, А. Готлиб, Ъ. Любин, А. Стоянов, Г. Нанева описват и потвърждават ползите от свиренето на четири ръце. Този вид музикална дейност активизира вниманието и въображението, пробужда интереса, спомага за развитието на музикалните способности, слуховите представи и стимулира творческата фантазия.

В настоящият доклад ще бъдат разгледани различни български школи и пособия, които предоставят организирано обучение за ансамбловото свирене на четири ръце. В анализът ще се проследи: до колко е застъпена темата за ансамбловото музициране в различните клавирни методики; кои автори отделят специално внимание на този вид дейност; дали съществува ясно обособен механизъм за клавирно обучение на четири ръце. Прилагането на резултатите ще улесни педагогическата дейност при овладяването на елементарни клавирни умения от учениците в началния етап на обучение по пиано.

Ключови думи: ансамбловото свирене, четири ръце, начален етап, методи, обучение

1. УВОД

Днес съществуват стотици школи и помагала по пиано. Различията помежду им се обуславят от предназначението: за различните възрасти и етапи на обучение, за любители, начинаещи, напреднали, възрастни. Някои са с изразен акцент върху клавирната техника, други са сборници от пиеси, трети предлагат начини за справяне с теоретико-методични проблеми. Златка Дачина (2006)¹⁰⁵, която обстойно разглежда българската начална клавирна педагогика от зараждането ѝ до днес, определя ансамбловото музициране като една от основните форми на съвременните възпитателни средства при обучението по пиано. Чрез него се пробужда интереса и активността при занятията и тя предлага то да бъде въведено като дейност още в първите уроци, спомагайки въвеждането на начинаещия в света на многогласната музика. Тъй като в съвременните разработки не е отделено достатъчно внимание на тази проблематика, настоящият доклад се фокусира върху времето, в което се заражда българската клавирна педагогика, за да проследим какво е становището на авторите от миналото, относно прилагането на ансамбловото свирене на четири ръце в хода на обучението по пиано.

2. ХРОНОЛОГИЧЕН ПРЕГЛЕД НА БЪЛГАРСКИТЕ КЛАВИРНИ МЕТОДИКИ, ШКОЛИ И ПОСОБИЯ

Андрей Стоянов е считан за един от основоположниците на професионалното клавирно обучение в България. Неговите възгледи и педагогически методи са повлияни от принципите на европейската клавирно-педагогическа теория и практика, господстващи през първите десетилетия на 20 век. В своята „Методика на обучението по пиано“ (1968) той препоръчва да се отделя време и за ансамблови пиеси на четири ръце в началното обучение по пиано, тъй като при този вид музикална дейност, двамата участници са едновременно и изпълнители и активни слушатели. В тази връзка съвместното им старание към постигане на обща съгласуваност в изпълнението по отношение на темпо, метро-ритъм и динамични нюанси, се отразява благоприятно върху цялостното музикално развитие на учениците.

През 30-те и 50-те години на миналия век в българското клавирно обучение се използвала „Началната школа за пиано“ на Фердинанд Байер (Германия), която е една от традиционните класически школи в западна Европа. Школата е подходяща за всички възрасти и нива на музикална надареност, тъй като съдържа инструктивни и пояснителни бележки при постепенното запознаване с отделните музикалните елементи. Въвежда ансамбловото свирене с преподавателя още в първите часове по пиано като метод за запознаване с началните музикални елементи – първо на три ръце, а след това на четири. Съдържа предимно класически популярни пиеси, които спомагат за това ученикът да има досег с голямата музика от всички времена. Любомир Динолов¹⁰⁶ преработва изданието като добавя и собствени аранжimenti.

През 50-те години на 20 век клавирно обучение в България е под влияние на руската пианистична традиция. „Школа игры на фортепиано“ (1996), съставена под редакцията на А. Николаев, известна у нас под името „Руска школа“. Предназначена за началното обучение по пиано, предоставяйки възможности за обогатяване на музикалния кръгзор на учениците, както и развитие на техните музикални способности, тя е широко използвана от педагогическите специалисти дори и днес. Съдържа методически пояснения и голяма част пиеси за ансамбловото свирене с педагога с различна степен на сложност. Не е единствено и изчерпателно методическо пособие, а е добре да се комбинира и с друг материал, в зависимост от потребностите на ученика.

Друго руско издание, популярно у нас е школата „Пут к музицированию“ (1980) на Л. Баренбойм в съавторство с Ф. Брянская и Н. Перунова. В нея е разработена комплексна система за музикално възпитание и обучение по пиано, която включва и ансамбловото музициране като задължителен елемент, който

¹⁰⁵ Дачина, З. (2006). Българските традиции и съвременност в началната клавирна педагогика. Университетско издание, Благоевград

¹⁰⁶ Динолов, Л. (няма данни за годината на издаване). Начална школа за пиано от Фердинанд Байер с приложение на репертоарни пиеси, издателска къща „Лира“, София

подпомага развитието на усета за хармонично слушане. Зададени са теми за занимателни беседи с ученика относно музиката. За бързото и лесно усвояване на учебния материал е подбран репертоар от едногласни мелодии с акомпанимент, а в по-късен етап и по-сложни пиеси за четири ръце.

През 70-те и 80-те години на миналия век, се наблюдава стремителен подем в областта на клавирното изкуство. Налично е разнообразно творчество за пиано, изпълнителство, педагогика. Опирайки се на поставените традиции от Андрей Стоянов, българската начална клавирна педагогика бележи своето буйно развитие и разцвет. Във връзка с разрешаването на актуалните за това време проблеми на началното клавирно обучение, у нас са създадени много школи и пособия. Ето някои от тях:

„Ансамблови пиеси за пиано на четири ръце“ (1987) на Гергана Нанева е учебно пособие, предназначено за овладяване на елементарни клавирни умения, чрез ансамброво музициране в началното обучение по пиано на студентите, тъй като голяма част от тях никога не са свирели на музикален инструмент. Може да се използва и от деца. Причината, поради която авторът съставя пособието са широките възможности, които предоставя свиренето на четири ръце като средство за обучение по пиано, които Нанева подробно описва в своята статия „Свиренето на четири ръце в ранния етап на обучението по пиано“ (1983).¹⁰⁷ Тя твърди, че основната цел на образованието е да формира многостранно развити личности и, че ансамбловото свирене развива ценни качества както при начинаещите, така и при по-напредналите. От своята лична практика, авторката прави следните изводи:

- ансамбловото свирене на четири ръце повишава значително интереса към инструмента, приема се с ентузиазъм, вследствие на което се развиват музикални способности и лични качества

- присъствието на партньор осигурява психическа освободеност, повече смелост и мобилизация на вниманието

- свиренето на четири ръце създава предпоставки за развитие на навици за слушане и вслушване, чувство за ансамбловост, съобразителност

Пиесите в школата са степенувани по сложност – от по-прости към по-сложни, съобразени с пианистичните възможности на студентите. Всичките са от различни композитори, епохи, стилове и жанрове, и съдържат определени елементи за овладяване, които да подпомогнат музикалното развитие на учащите.

Милена Куртева е автор с голям принос в развитието и утвърждаването на българската клавирна методика и педагогика. За разлика от други нейни предишни школи и пособия, в „Школа по пиано за начинаещи“ (2005), авторката все по-често въвежда акомпанимент за учителя на някои пиеси, чрез който да подкрепи и обогати музикалното изпълнение на начинаещия ученик. Става въпрос за изпълнение на едногласни мелодии със съпровод на учителя, което обаче се явява необходимо допълнение към музикалните възприятия на ученика в първите часове на неговото обучение. В „Методическо ръководство по пиано“ (1988), което издава в съавторство с Джулия Ганева, съветва свиренето на четири ръце да бъде неизменен спътник, който да присъства във всички етапи на обучението по пиано, било то с преподавателя, с друг ученик или дори на две пиана. Куртева е категорична, че свиренето с партньор е не само полезно, но интересно, увлекателно и приятно и в тази връзка през 2010 г. излиза учебното пособие „Искри от голямата музика“ (2010), съдържащо пиеси само за четири ръце, чрез които тя има за цел да предостави възможност на младите пианисти да се запознаят с творчеството на великите композитори още в началния етап на своето обучение по пиано.

Лили Попова в своята „Методика на клавирния съпровод“ (1976) дава ценни указания за справяне с характерните проблеми, възникващи в процеса на ансамбловото свирене като цяло. Обстойно разисква проблемите за синхрон, звуков баланс, темпо, които са характерни както за акомпанияторската дейност, така и за свиренето на четири ръце. В тази връзка Попова публикува сборник с „Пиеси за пиано за четири ръце“ (1984), предназначени за обучението по клавирен съпровод. Целта на помагалото е да се формират основни ансамблови умения. Пиесите са систематизирани по трудност, с несложна нотна фактура, с което авторът има за цел учениците да не бъдат затруднени от изпълнението на партиите, а да могат да насочат вниманието си към изграждане на основните ансамблови умения: синхронизация, звуков баланс, фразировка, темпо, агогика. И тук са включени образци от музикалната литература на различни стилови епохи и направления. Пособието е предназначено както за ученици изучаващи клавирен съпровод, така и за начинаещи, които проявяват интерес към ансамбловото музициране.

„Ръководство по пиано за студентите от предучилищна и начална педагогика при висшите и полувисшите учебни заведения“ (1991-1992) е съставено от Жан Гологанов, Милена Сотирова и Мария Лунгарова. Пособието се състои от две части. Като цяло в ръководството е застъпено общото музикално обучение,

¹⁰⁷ Нанева, Г. (1983). Свиренето на четири ръце в ранния етап на обучението по пиано.// Сп. Музикални хоризонти, бр. 10/ стр. 74- 80

формирането на двигателни навици, запознаване с основните елементи на музиката и видове звукоизвличане. Личните наблюдения на авторите са, че студентите проявяват особен интерес към съвместното музициране независимо от музикално-слуховите си възможности и технически сръчности. Обособен е дял „Ансамбли“, в който преобладават пиеси за четири ръце, пригодени за началния етап на обучение. Специфичен е функционалният характер на школата, тъй като не съдържа инструктивни и дидактични задачи. Милена Шушулова-Павлова¹⁰⁸, анализирайки конкретното помагало, е на мнение, че то няма да е особено полезно и функционално при работа с начинаещи деца, тъй като е съобразено със спецификата на студентите по музикална педагогика.

Изхождайки от своята практика като дългогодишен педагог по пиано и задължително пиано, Мария Горанова съставя „Начална школа по пиано“ (1994), предназначена за създаване на начални двигателни навици у студентите, запознаването им с различните музикални форми, стилове и жанрове. Школата може да се използва широко в педагогическата практика, тъй като подобреният материал в нея е подходящ както за студенти така и за деца в начален етап на обучение по пиано. Състои се от пет раздела, всеки от които е насочен към овладяване на конкретни музикални елементи. Съдържа част предназначена за изграждане на усет за ансамбловото музициране, в която са подбрани различни по трудност кратки произведения. Горанова съветва първоначално да се изпълняват заедно с учителя, а по-нататък с друг ученик. С цел ориентирането на студентите или учениците в многогласната фактура, авторът препоръчва учащият да разучи и възпроизведе и двете партии.

„Свиря с теб“ (2008) на Борислава Танева е едно съвременно издание. Школа, предназначена както за начинаещи така и за по-напреднали. Основната идея на съставителя е да провокира желание в учениците да свирят заедно още от съвсем ранна възраст. Танева смята, че това е напълно възможно и необходимо още от началния етап на обучението по пиано, изхождайки от своята лична педагогическа практика.

Налични са и много произведения, предназначени за концертно изпълнение от детската аудитория. Такива са например клавирните цикли „За животните“ от Николай Стойков и „Слънчеви лъчи“ от Пенчо Стоянов. Изпълнението на тези програмни пиеси, дава на учениците възможност да придобият разнообразни впечатления, които от своя страна провокират творческо им мислене. Юлияна Мирчева и Антония Мирчева¹⁰⁹ подробно разглеждат, описват и анализират приложението на конкретните пиеси в своята педагогическа практика.

Красимира Филева е от малкото автори, които отделят специално място на ансамбловото свирене на четири ръце в своята „Методика на преподаване по пиано“ (2011). Тя разяснява специфичността на ансамбловото музициране и заедно с това дава насоки, които да подпомогнат преподавателя при обучението на учениците в духа на ансамбловото изпълнителство. Разкрива етапите в процеса на работа при ансамбловото свирене на четири ръце. Изтъква ползите от акомпанимента на учителя, който да допълва леките пиеси в началното обучение, а именно:

- създаване на впечатление у детето, че изпълнява по-сложно произведение
- обогатяване и наслагване на музикално-слухови представи в съзнанието на ученика
- развиване усета за многогласие
- формиране на умения за съвместно музициране

Красимира Филева определя ансамбловото свирене на четири ръце като допълнителна дейност, която разнообразява урока по пиано. Едно от условията, необходими за осъществяването на съвместно музициране е активно следене на двете партии от всеки ученик. Това от своя страна оказва положителен ефект върху задържането на вниманието и интереса към занятията по музикален инструмент. Заедно с това се изграждат способност за работа в екип, отговорност към общото дело и същевременно укрепва самочувствието на ученика.

Евгения Тагарева (2018)¹¹⁰, отправя различен поглед върху възможностите, които предлага прилагането на ансамбловото музициране. Базирайки се на своя педагогически опит, тя разглежда ансамбловото свирене на четири ръце като **метод за обучение по пиано** при лица със СОП (с умствено изоставане, незрящи, тежко чуващи и др.) „Съвместното музициране е ефективна част от комплексен подход за развитие на деца със

¹⁰⁸ Шушулова-Павлова, М. (2006). Български композиторски визии за слухово възпитание при усвояване на начални клавирни умения (пиеси, написани и издадени през 90-те години на XX век), АСКОНИ-ИЗДАТ, София

¹⁰⁹ Мирчева, Ю./ Мирчева, А. (2015). Приложението на клавирните цикли на четири ръце – „За животните“ от Н. Стойков и „Слънчеви лъчи“ от П. Стоянов в обучението по пиано. Научни трудове на Съюза на учените в България. Серия А. Обществени науки, изкуство и култура, том I. Пловдив, 306-309

¹¹⁰ Тагарева, Е. (2018). Ансамбловото свирене – ключов елемент в обучението по пиано при лица със специални образователни потребности. KNOWLEDGE – International Journal Vol. 26.2 September,

СОП“ (2018:696). В своята статия „Ансамбловото свирене – ключов елемент в обучението по пиано при лица със специални образователни потребности“, Тагарева подробно описва своята практическа работа с ученици с различни форми на СОП и ефективността от прилагането на свиренето на четири ръце в обучителния процес по пиано.

3. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

С посочените методики и пособия не се изчерпва темата за ансамбловото свирене на четири ръце. Опирайки се направения литературен обзор, става ясно, че ансамбловото свирене заема важно място в националното ни клавирно творчество и педагогика. Разгледаните в този доклад проблеми, свидетелстват за многостранното приложение на този вид допълнителна дейност, за която обаче не винаги се отделя необходимото време и внимание в часовете по пиано. Благодарение на доказаните широки възможности, които предоставя свиренето на четири ръце за цялостното музикално развитие на учениците, добре би било то да залегне като трайна методическа единица в процеса на обучението по пиано.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Баренбойм, Л. / Брянская Ф. / Перунова Н. (1980). Пут к музицированию. Советский композитор, Москва
- Гологанов, Ж./ Сотирова, М./ Лунгарова, М. (1991- 1992). Ръководство по пиано за студентите от предучилищна и начална педагогика при висшите и полувисшите учебни заведения. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Горанова, М. (1994). Начална школа по пиано. ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград
- Дачина, З. (2006). Българските традиции и съвременност в началната клавирна педагогика. Университетско издание, Благоевград
- Диолов, Л. Началната школа за пиано на Фердинант Байер. Издателска къща Лира, София
- Куртева, М./ Ганева, Д. (1988). Методическо ръководство по пиано. Музика, София
- Куртева, М. (2005). Школа по пиано за начинаещи. Микропак ООД, София
- Куртева, М. (2010). Искри от голямата музика. ПРЕСТО ООД, София
- Мирчева, Ю./ Мирчева, А. (2015). Приложението на клавирните цикли на четири ръце – „За животните“ от Н. Стойков и „Слънчеви лъчи“ от П. Стоянов в обучението по пиано. Научни трудове на Съюза на учените в България. Серия А. Обществени науки, изкуство и култура, том I. Пловдив, 306-309
- Нанева, Г. (1983). Свиренето на четири ръце в ранния етап на обучението по пиано. Сп. Музикални хоризонти, бр. 10, стр. 74- 80
- Нанева, Г. (1987). Ансамблови пиеси за пиано на четири ръце. Благоевград ВПУ, Благоевград
- Николаев, А. (1996). Школа игры на фортепиано. Музыка, Москва
- Попова, Л. (1976). Методика на клавирния съпровод. Музыка, София
- Попова, Л. (1984). Пиеси за пиано за четири ръце първа част. Издателство Музика, София
- Стоянов, А. (1968). Методика на обучението по пиано. Наука и изкуство, София
- Стоянов, П. (1980). Слънчеви лъчи. Пиеси за пиано за 4 ръце. Издателство Музика, София
- Тагарева, Е. (2018). Ансамбловото свирене – ключов елемент в обучението по пиано при лица със специални образователни потребности. KNOWLEDGE – International Journal Vol. 26.2 September, 695-701
- Танева, Б. (2008). Свиря с теб. София
- Филева, К. (2011). Методика на преподаване на пиано. Пловдив
- Шушулова- Павлова, М. (2006). Български композиторски визии за слухово възпитание при усвояване на начални клавирни умения. АСКОНИ-ИЗДАТ, София